

для збереження матеріально технічної бази виробництва та забезпечення мінімальних потреб громадян.

УДК 332.33:631.67

МЕЛІОРАТИВНИЙ КОМПЛЕКС КРИМУ – ОСНОВА СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

В.В.МИРОНОВ – аспірант, Херсонський ДАУ.

Світова наука і практика свідчать про те, що меліорація земель є одним з найважливіших факторів розвитку сільськогосподарського виробництва та рішення продовольчої проблеми людства. Це підтверджує і стійка тенденція розширення площ меліорованих земель. Так, якщо на початку століття в світі було 40,0 млн. гектарів зрошуваних земель, то в теперішній час 270 млн. га, або п'ята частина площі, що обробляється, де виробляється половина сільськогосподарської продукції. За період 1966-1990 рр. капітальні вкладення в розвиток меліорації земель степової зони півдня України склали 6681 млн.крб., або 49,8% від загального обсягу по республіці (табл.1).

Таблиця 1 – Капітальні вкладення у розвиток меліорації земель степової зони півдня України за 1966-1990 рр.

Області	Капіталовкладення, млн.крб	% від загального обсягу капіталовкладень
Дніпропетровська	750	5,6
Запорізька	881	6,5
Одеська	867	6,5
Миколаївська	773	5,8
Херсонська	1823	13,6
Автономна Республіка Крим	1587	11,8
Всього на півдні України	6681	49,8
Всього в Україні	13159	100

При цьому, разом з Херсонською областю, значні кошти були вкладені в водогосподарчий комплекс Автономної Республіки Крим – 1587 млн. крб, або 11,8%. Створенні управління "Кримканалбуд" та трест "Кримводбуд" забезпечили інтенсивне будівництво Північно-Кримського каналу, який приймався в експлуатацію поетапно. Будівництво першої черги Північно-Кримського каналу

закінчено у 1979 році, площа зрошення досягла 187,7 тис. га, довжина магістрального каналу склала 400,5 км. Щорічно освоювалося в середньому 57 млн. крб, а за п'ятирічний період в межах 275-302 млн. крб.

Здійснення другої черги Північно-Кримського каналу дало можливість збільшити площу зрошення на 81 тис. га, освоїти великі гілки, які відходять від магістрального каналу: Раздольненський, Азовський, Червоногвардійський, Чорноморський, З'єднувальний та Сакський. До 1990 року закінчено будівництво третьої черги Північно-Кримського каналу зі значною інфраструктурою утримання та експлуатації водогосподарського комплексу Криму.

За останні тридцять п'ять років площа зрошувальних земель в Криму збільшилась більш ніж у 8 разів і складає, в теперішній час, 401,9 тис. га, у тому числі від Північно-Кримського каналу – 359,6 тис.га, або 89%. Із загальної площі сільськогосподарських угідь 1823,7 тис. га, питомо вага зрошуваних земель складає 24%.

Північно-Кримський канал – це основа водогосподарчого комплексу Криму і охоплює зрошувані землі дванадцяти районів степової зони регіону. Для контролю за гідрогеолого-меліоративним станом земель здійснюється постійний нагляд на площі 1248,9 тис. га, з них зрошуваних – 401,9 тис. га. У цілях запобігання підтоплення та засолення земель функціонують сучасні колекторно-дренажні системи на площі 188 тис. га сільськогосподарських угідь та у 202 населених пунктах.

Експлуатацію зрошувальних систем і водогосподарських об'єктів проводить Республіканський комітет Криму по водному господарству, який об'єднує 13 управлінь зрошувальних систем, міжрайонне управління колекторно-дренажних систем, гідрогеолого-меліоративну експедицію, експлуатаційно-технічний вузол зв'язку, два управління групових водопроводів і три ПМК. Значні засоби, вкладені в водогосподарчий комплекс Криму в період 1961-1998 рр. забезпечили високий рівень техніко-економічної оснащеності зрошувальних систем.

Довжина зрошувальних каналів 10946 км, у тому числі в трубопроводах – 6350 км, в лотках – 875,5 км, в бетонному облицюванні – 2117,7 км, що є основою раціонального використання поливної води. Зрошення земель забезпечується 86387 гідротехнічними спорудами і 563 насосними станціями, сумарна продуктивність яких 811,9 м³/сек.(табл.2).

Таблиця 2 – Загальна техніко-економічна характеристика зрошувальних систем

Показники	Роки					В середньому за 1991-1998р	1998 р у % до 1990 р.
	1991	1995	1996	1997	1998		
Площа зрошення, тис.га	380,0	401,8	401,9	401,9	401,9	397,5	105,1
у т.ч. закриті системи (в трубах)	235,0	258,7	258,8	258,8	258,8	254,0	108,1
Довжина зрошувальних каналів (всього), км	10761,1	11054,8	10965,8	10974,5	10974,5	10946,1	101,7
Довжина, км: трубопроводів	6085,1	6472,2	6392,3	6401,3	6401,3	6350,4	105,2
каналів у лотках	954,2	856,1	855,8	855,8	855,8	875,5	89,7
каналів з бетонним облицюванням	1995,1	2159,2	2146,8	2143,7	2143,7	2117,7	107,4
каналів у земляному руслі	1726,7	1567,3	1571,1	1574,5	1574,5	1602,8	91,2
Наявність гідротехнічних споруд, шт.	96142	84646	83877	83634	83634	86387	87,0
Кількість насосних станцій, шт.	563	599	599	601	601	593	106,7
Сумарна продуктивність насосних станцій, м ³ /сек	727,6	833,11	833,11	833,11	832,61	811,9	114,4
Загальна балансова вартість меліоративних фондів, млн. грн.	--	--	2183,2	2195,5	2200,5	--	--

Разом з тим, за останні роки спостерігається різьке зниження технічної оснащеності зрошуваних земель дощувальними машинами та устаткуваннями (табл.3).

Таблиця 3 – Загальна кількість дощувальних машин та устаткувань, шт.

Дощувальні машини та устаткування	Роки					1998 р. у % до 1995 р.
	1990	1995	1996	1997	1998	
Кубань	143	261	262	261	255	97,3
Фрегат	1428	1765	1758	1722	1658	93,9
Дніпро	391	445	420	406	372	83,6
ДДА – 100М	2116	1575	1492	1200	1070	67,9
Волжанка	174	143	141	110	103	72,0
ДДН(45,70,100)	327	168	151	128	105	62,5
Шлейфи Метельського	593	53	15	15	17	32,1
Інші дощувальні машини	125	74	58	44	40	54,0
Всього дощувальних машин	5297	4494	4233	3886	3620	80,5

Так, якщо у 1990 році дощувальних машин і устаткувань було 5297, то у 1998 році – лише 3620 штук. Але, у теперішній час є значна кількість високопродуктивних дощувальних устаткувань типу "Фрегат"(1658 шт.), "Дніпро"(372 шт.), "Кубань"(255 шт.), що є гарною базою для проведення ефективного зрошення усіх сільськогосподарських культур. Разом з тим, особливу стурбованість визиває те, що у блоці управління водної меліорації розірваний ланцюг – "меліоративне будівництво – експлуатація – використання зрошуваних земель". По суті відступили від комплексного, системного підходу до управління меліорацією. Це не могло не позначитись на показниках експлуатації зрошувальних систем, їх ефективному використанні в забезпеченні врожайності сільськогосподарських культур і в виробництві продукції.

В останні роки з-за погіршення економічного стану різко зменшено фінансування нового будівництва, реконструкції, меліоративного поліпшення водогосподарського комплексу, як із державного, так і з місцевого бюджетів. Порушення оптимального співвідношення меліоративного будівництва, експлуатації та використання зрошуваних земель призвело до різкого зниження виробництва продукції сільського господарства за період 1990-1998 роки.

У 1998 році в порівнянні з 1990 роком вартість валової продукції сільського господарства Криму знизилась на 58,4%, у тому числі продукції рослинництва – на 54,2%, продукції тваринництва – на 63%. Однак, значний спад загального об'єму виробляємої продукції має місце в колективних сільськогосподарських підпри-

ємствах (на 75,9%), тоді як у приватних господарствах населення цей показник збільшився на 18,4%, у тому числі в рослинництві – на 33,5% та в тваринництві – на 8,9%.

Ефективне функціонування водного і сільського господарства, раціональне використання зрошуваних земель, забезпечення нормативних показників врожайності сільськогосподарських культур можливо лише при виконанні Указу Президента України "Про міри державної підтримки водогосподарчо-меліоративного комплексу" від 23 червня 1998 року №670/98, та прискоренню реформування аграрного товаровиробника на заставах зміни відносин власності на землю і майно.